

Національний університет «Чернігівський колегіум»
імені Т.Г. Шевченка
Навчально-науковий інститут історії та соціогуманітарних дисциплін
імені О.М. Лазаревського

Кафедра історії України, археології та краєзнавства

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Протокол №1 від «01» вересня 2020 р.

Завідувач кафедри проф. Остряк А.М.

РОБОЧА ПРОГРАМА

навчального курсу
«УКРАЇНОЗНАВСТВО»
Спеціальність 081 «Право»
Галузь знань 08 Право

2020 -2021 навчальний рік

Робочу програму розглянуто і схвалено на засіданні кафедри історії України, археології та краєзнавства

Протокол № 1 від "01" вересня 2020 року.

РОЗРОБНИК ПРОГРАМИ: канд. іст. наук, старший викладач С.А. Токарев

Мова навчання – українська.

1. Опис предмета навчальної дисципліни

Найменування показників	Обсяг навчальної дисципліни (денна форма)
Статус навчальної дисципліни: нормативна	Загальна кількість годин: 120
Рік підготовки: 2	Шифр та назва спеціальності: 081 «Право»
Семестри: 3	Галузь знань 08Право
Кількість кредитів ECTS: 4	Лекції (теоретична підготовка): 22
	Практичні: 18
	Самостійна робота: 80
	Вид контролю: залік

Українознавство є цілісною й гармонійно та цілеспрямовано скомпонованою системою знань про українців, Україну й українство світу. Воно постає як наука цілісного пізнання (самопізнання), творення й самотворення українського народу і його етнічної території (України) в усьому часопросторовому вимірі. За такого підходу Україна й українство – це органічні складові всесвітньої цивілізації і культури, а українознавство розвивається як системні знання не лише про Україну та українство, а й про світове співтовариство. Отже, українознавство – це не просто система знань, це й уроки досвіду віків (історичні, державно-політичні, соціально-економічні, етнонаціональні, міждержавні, культурно-мистецькі, релігійно-філософські, морально-етичні); аналіз причин і характеру проблем сучасності; прогноз тенденцій і проектування шляхів майбутнього.

Навчальний курс «Українознавства» надзвичайно важливий для становлення світогляду студентської молоді, зокрема їхнього ставлення до світу на основі українських національних цінностей, для виховання патріота, громадянина української держави, свідомого державотворця, творчої особистості, яка співпрацюватиме зі світом на засадах кооперації, здатної реалізувати своє власне покликання та реалізувати покликання української нації. Найефективнішим засобом такого виховання є розкриття правди історії та буття людей (від роду, племені, етносу до нації) не лише фізичного, а й духовного, соціального та етнонаціонального, державно-політичного й мовно-культурного на засадах правдивої гуманістично-патріотичної науки, науково усвідомленої національної ідеї. Викладачі українознавства (українознавчих дисциплін) мають донести до студентів найцінніші надбання науки й виробництва українців та українства світу, простежити надскладні процеси формування українства й української нації як вагомого явища розвитку людства, прослідкувати всі етапи формування національної свідомості й національної ідеї українців.

Мета викладання навчальної дисципліни “українознавство”:

Навчально-виховний курс «Українознавства» є надзвичайно важливим для становлення світогляду студентської молоді, зокрема їхнього ставлення до світу на основі українських національних цінностей, для виховання патріота, громадянина української держави, свідомого державотворця, творчої особистості, яка співпрацюватиме зі світом на засадах кооперації, здатної реалізувати своє власне покликання та реалізувати покликання української нації. Найефективнішим засобом такого виховання є розкриття правди історії та буття людей (від роду, племені, етносу до нації) не лише фізичного, а й духовного, соціального та етнонаціонального, державно-політичного й мовно-культурного на засадах правдивої гуманістично-патріотичної науки, науково усвідомленої національної ідеї. Викладачі

українознавства (українознавчих дисциплін) мають донести до студентів, а через них – і до учнів усіх типів шкіл України найцінніші надбання науки й виробництва українців та українства світу, простежувати надскладні процеси формування українства й української нації як вагомого явища розвитку людства, вміти прослідковувати всі етапи формування національної свідомості й національної ідеї українців. Щоб українці й українство світу поставали у свідомості майбутнього вчителя-українознавця достойними й оригінальними представниками людства, які змогли подарувати йому свою унікальну та надзвичайно стійку цивілізацію, одні з перших та найяскравіших зразків справжнього народовладдя, перші зразки конституцій, а також багатющу духом незалежності, волі й справедливості літературу, одну з прогресивних систем світи й науки та інше, а ще – державу Україна як один з прикладів щирої результативної співпраці людей різних національностей, мирного їх співжиття не стільки за правами й обов'язками, скільки за надзвичайно стійкими звичаями і традиціями. Майбутні викладачі українознавства (українознавчих дисциплін) повинні мати переконання, уміння й навички, які були б непохитними, обґрунтованими, достатніми для того, щоб переконати інших.

Основними завданнями вивчення дисципліни “українознавство” є:

а) виявити і дослідити напрями, шляхи, джерела, досвід поколінь та історичні уроки становлення й розвитку української людини від роду до племені, етносу, народу, нації під впливом української природи, мови, держави, культури;

б) сприяти аналізу тенденцій, закономірностей, причин та наслідків розв'язання проблем сучасності;

в) сформувати питомі риси громадян;

г) готувати покоління до самостійного життєвого вибору шляху та перспектив майбутнього, пізнання й самопізнання, творення й самотворення особистості, схильної і спроможної бути в гармонії з іншими людьми, довкіллям, власним Я (внутрішнім світом) і поєднувати особисті інтереси з громадськими, національно-державними та загальнолюдськими;

д) сприяти виробленню високих суспільних, державних, гуманістичних, духовно-культурних ідеалів, визначенню морально-етичних та естетичних критеріїв і принципів життєдіяльності людей мудрого серця та гуманного розуму (інтелекту), патріотів-професіоналів світового рівня, творців засад громадянського суспільства в національній державі.

2.Очікувані результати навчання:

Студенти повинні сформувати необхідні загальні та професійні компетентності відповідно до вимог освітньої програми:

Шифр згідно ОПП	Компетентності
ЗК 1	Здатність до абстрактного мислення аналізу та синтезу.
ЗК 2	Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.
ЗК 3	Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.
ЗК 4	Здатність спілкуватися державною мовою як усно так і письмово
ЗК6	Навички використання комунікаційних технологій.
ЗК7.	Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.
ЗК8.	Здатність бути критичним і самокритичним.
ЗК10.	Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів).
ЗК14.	Цінування та повага різноманітності і мультикультурності.
ЗК15.	Прагнення до збереження навколишнього середовища.
СК2.	Знання і розуміння ретроспективи формування правових та державних інститутів.
СК3.	Повага до честі і гідності людини як найвищої соціальної цінності, розуміння їх правової природи.
СК7.	Здатність застосовувати знання завдань, принципів і доктрин національного права

СК12.	Здатність аналізувати правові проблеми, формувати та обґрунтовувати правові позиції.
СК13	Здатність до критичного та системного аналізу правових явищ і застосування набутих знань у професійній діяльності.
СК16.	Здатність до логічного, критичного і системного аналізу документів, розуміння їх правового характеру і значення.
Програмні результати навчання	
ПРН2.	Здійснювати аналіз суспільних процесів у контексті аналізованої проблеми і демонструвати власне бачення шляхів її розв'язання.
ПРН3.	Проводити збір і інтегрований аналіз матеріалів з різних джерел.
ПРН4.	Формулювати власні обґрунтовані судження на основі аналізу відомої проблеми.
ПРН5.	Давати короткий висновок щодо окремих фактичних обставин (даних) з достатньою обґрунтованістю.
ПРН6.	Оцінювати недоліки і переваги аргументів, аналізуючи відому проблему.
ПРН7	Складати та узгоджувати план власного дослідження і самостійно збирати матеріали за визначеними джерелами.
ПРН8.	Використовувати різноманітні інформаційні джерела для повного та всебічного встановлення певних обставин.
ПРН10.	Вільно спілкуватися державною та іноземною мовами як усно, так і письмово, правильно вживаючи правничу термінологію.
ПРН11.	Володіти базовими навичками риторики.
ПРН12.	Доносити до респондента матеріал з певної проблематики доступно і зрозуміло.
ПРН13.	Пояснювати характер певних подій та процесів з розумінням професійного та суспільного контексту.
ПРН15.	Вільно використовувати для професійної діяльності доступні інформаційні технології і бази даних.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми бакалаври повинні:

знати:

українознавство – система наукових інтегративних знань про Україну і українство як єдине ціле;

процес пізнання відбувається на засадах двоєдиного методу – шляхом диференціації та інтеграції, аналізу й синтезу знань як в часі, так і в просторі;

напрацювання в українці, українстиці і українознавстві є відображенням прояву цього методу на різних етапах процесу пізнання;

структурування джерельної бази науки, її осмислення і використання на основі тих самих принципів, за якими розвивається і сама наука;

хронологічно-проблемне структурування їх джерел;

нові підходи до застосування загальнометодологічних наукових принципів в українознавчих дослідженнях, опрацювання їх методик тощо.

вміти:

визначати й обґрунтовувати взаємозалежність стану етнонаціонального, громадянського та державного розвитку українського народу, розвитку українознавства як науки, як методології освітньо-виховного процесу і як окремої навчальної дисципліни;

визначати основоположні принципи українознавства як науки і навчальної дисципліни, механізми його взаємодії з галузевими науками у процесі самопізнання й самотворення українського народу;

оперувати базовими поняттями і категоріями науки, обґрунтовувати їх роль в подальшому розвитку історії, теорії та методології сучасного українознавства.

3. Короткий зміст дисципліни.

Кредитний модуль 1. Українознавство в освітньому процесі

Тема 1. Українознавство як навчально-виховна дисципліна

Об'єктивна зумовленість українознавства як системи знань про Україну та українство. Концепція українознавства. Теоретико-методологічні засади українознавства як науки і навчальної дисципліни. Об'єкт і предмет українознавства. Завдання та структура навчального курсу. Взаємозв'язок українознавства з іншими навчальними дисциплінами. Місце і роль українознавства як навчально-виховної дисципліни у формуванні національної свідомості українців.

Тема 2. Становлення та основні етапи розвитку українознавства

Накопичення знань про Україну й українців. Джерельна база українознавства. Історіографія українознавства як визначальний чинник систематизації і осмислення знань, становлення науки українознавства. Концептуальні, історичні та теоретико-методологічні основи розвитку українознавства. Основні етапи розвитку українознавства – вітчизняного й зарубіжного. Специфічні особливості і принципи. Найдавніші відомості про Україну, її територію і людність. Козацько-гетьманська доба в системі українознавства. Формування українознавчої науки в ХІХ ст. Українознавство в ХХ ст. Українознавство за кордоном. Українознавство в період розбудови української держави. Оптимізація викладання українознавства у вищих навчальних закладах.

Кредитний модуль 2. Етнокультурний вимір українознавства

Тема 3. Концентр «Україна – етнос». Етнонаціональний розвиток Українського народу. Сучасні етнічні процеси в Україні

Зміст основних понять. Основні терміни та дефініції етнічної історії людства. Наукові теорії, концепції етногенезу в українознавстві. Визначальні чинники формування етносу. Український етнос: витоки та основні етапи розвитку. Еволюція етносу в націю. Чинники, що формують нації. Співвідношення етнічного і національного. Етнодемографічний розвиток української нації у ХХ – на початку ХХІ ст. Український народ серед етнічних спільнот світу. Етнічна специфіка України. Міжетнічні взаємини в Україні. Проблеми та перспективи розвитку українського етносу в Україні і зарубіжних країнах.

Тема 4. Концентр «Україна – природа, екологія»

Природно-кліматична та геокультурна характеристика України. Етногенез і біосфера. Обумовленість меж розселення українського етносу межами екосистем. Природа України як творець людини, об'єкт людської практики і пізнання. Взаємозалежність людини і природи: підкорення та співіснування. Значення природи як основи та потенцій творчості українського народу. Цілісність екосистеми та цілісність людини. Природа і доля народу. НТП і природа. Природа і екологія. Сучасна екологічна ситуація та головні екогеографічні проблеми в Україні.

Тема 5. Концентр «Україна – мова». Роль мови в пізнанні і творенні України та українства

Гіпотези про походження і розвиток української мови. Формування української етномовної території. Походження письма. Виникнення писемності у східних слов'ян. Становлення української літературної мови. Поняття про літературну мову та мовну норму. Дослідження проблем українського мовознавства. Хронологічні періоди в розвитку художньої словесності в діаспорі. Випробування української мови у різні історичні часи. Українська мова як базова основа національної ідентичності. Державна мовна політика України.

Тема 6. Концентр «Україна – культура» в системі українознавства.

Теоретико-методологічні та практичні проблеми при висвітленні питання «Україна – культура». Основні концепції та теорії культури. Культура, її етнічні та національні прояви. Матеріальна і гуманітарно-духовна культура українців. Складники і чинники формування української національної культури. Мова, як феномен культури. Традиційна та сучасна

культура України. Міра культури як міра людяності індивіда й народу. Проблеми культурної та національної ідентичності в умовах глобалізації.

Тема 7. Концентр «Україна – ментальність, доля». Проблема становлення національного характеру.

Поняття національного характеру. Дослідження національного характеру та психічного складу нації. Детермінанти, які зумовили формування окремих компонентів психічного складу українців. Поняття ментального в українознавчих дослідженнях. Національне як вираз ментального. Основні властивості українського менталітету. Межі застосування поняття ментального. Роль характеру в долі людини і нації. Проблема волі.

Кредитний модуль 3. Державотворчий вимір українознавства

Тема 8. Державотворчий та націєтворчий процеси в Україні

Національна ідея. Нація. Націоналізм. Політико-географічні аспекти формування в Україні національної ідеї та політичної нації. Націоналістичний рух в Україні. Творці і провідники національної ідеї. Типологізація української етнополітичної думки. Українська державність: витоки, утвердження української державності. Причини і уроки її перервності. Державне самоутвердження України та державотворчі процеси в умовах незалежності. Державна символіка України.

Тема 9. Україна у міжнародних відносинах. Українство у світі

Географічне та геополітичне розташування України у світі. Ключові геополітичні образи України. Геополітичні доктрини та концепції українських вчених і політиків. Україна як суб'єкт міжнародних відносин та геополітичних процесів: історико-культурний та теоретико-методологічний аспект. Зовнішньополітичний курс незалежної України. Ініціативи України на світовій арені. Дипломатичні місії, участь України в ООН, ЮНЕСКО, у миротворчих акціях тощо. Місце і роль закордонних українців у формуванні зовнішньополітичного іміджу України. Українські емігранти у відстоюванні й поширенні українського у світі. Українська діаспора: шляхи збереження національної ідентичності українців за кордоном. Діяльність українознавчих центрів у діаспорі.

Тема 10. Досвід та уроки буття українського народу. Історична місія

Досвід та історичні уроки як наукові категорії, синтезована форма прояву закономірностей історичного процесу. Досвід та уроки буття українського народу в системі українознавства: етнонаціогенез та державотворення. Геополітика та геостратегія – органічна складова частина українознавства. Досвід та уроки буття українців у складі інших держав. Концепція історичної місії народу як розуміння його визначеної природою самодостатності, як частки вселюдства, що є органічним цілим; як природної доцільності й рівноправності серед інших; як необхідності повної самореалізації в ім'я блага кожного народу й вселюдства.

Кредитний модуль 4.

Тема 11. Українознавство в навчально-виховному процесі.

Українознавство в змісті національної освіти й виховання. Концепція національного виховання через українознавчі дисципліни. Українознавство в системі позаурочної роботи. Родина, школа, суспільство і українознавчі цінності. Методика викладання українознавства в загальноосвітньому навчально-виховному закладі. Сучасні освітні технології у викладанні українознавства. Інституювання українознавства. Роль НДІУ МОН України, Центру українознавства Київського національного університету імені Тараса Шевченка та інших українознавчих наукових осередків як на теренах України так і за кордоном в системі українознавчої політики. Українознавчі товариства, видання та форуми.

4. Організація навчання.

Тематичний план

№	Назва теми	Всього годин	Лекції	Практичні заняття	Самостійна робота

Кредитний модуль 1. Українознавство в освітньому процесі					
1	Тема 1. Концепція, структура і завдання навчального курсу «українознавство»	15	2	4	9
2	Тема 2. Історія, етапи розвитку, історіографія і джерела українознавства	15	2	—	13
	Всього за кредитний модуль 1.	30	4	4	22
Кредитний модуль 2. Етнокультурний вимір українознавства					
3	Тема 3. Концентр «Україна – етнос». Етнонаціональний розвиток Українського народу. Сучасні етнічні процеси в Україні	6	2	2	2
4	Тема 4. Концентр «Україна – природа, екологія»	6	2	2	2
5	Тема 5. Концентр «Україна – мова». Роль мови в пізнанні і творенні України та українства	6	2	2	2
6	Тема 6. Концентр «Україна – культура» в системі українознавства.	6	2	2	2
7	Тема 7. Концентр «Україна – ментальність, доля». Проблема становлення національного характеру.	6	2	2	2
	Всього за кредитний модуль 2	30	10	10	10
Кредитний модуль 3. Державотворчий вимір українознавства					
8	Тема 8. Державотворчий та націєтворчий процеси в Україні	10	2	2	6
9	Тема 9. Україна у міжнародних відносинах. Українство у світі	10	2	—	8
10	Тема 10. Досвід та уроки буття українського народу. Історична місія	10	2	2	6
	Всього за кредитний модуль 3	30	6	4	20
Кредитний модуль 4. Українознавство і розвиток національної науки, освіти, виховання					
11	Тема 11. Українознавство в навчально-виховному процесі.	15	2	—	13

12	Тема 12. Роль та значення українознавства у розвитку духовності й захисті моралі.	15	—	—	15
	Всього за кредитний модуль 4	30	2	—	28
	Разом за курс	120	22	18	80

5. Тематика практичних занять.

Кредитний модуль I

Тема 1. Концепція, джерела та історіографія українознавства (4 год.)

План

1. Закономірний характер виникнення і розвитку українознавства. Вивчення українознавства у навчальних закладах України.
2. Сутність, змістові характеристики та завдання історіографії українознавства. Проблеми сучасної українознавчої історіографії в розвитку українознавства.
3. Наукове визначення понять «джерело» та «джерельна база» українознавства. Види джерел. Методи і прийоми їх ідентифікації та використання.
4. Основні групи джерел про Україну і українство (джерела передісторичної, Київсько-руської, Галицько-Волинської, литовсько-польської, козацько-гетьманської доби, XIX-XXI ст.)
5. Загальна характеристика сучасного джерелознавства. Інформаційні можливості бібліотечних і архівних фондів України та зарубіжжя.

Кредитний модуль II

Тема 2. Походження українського народу. Етнічний склад населення України (2 год.)

План

1. Історія поглядів на український етногенез. Основні наукові концепції походження українців.
2. Початок слов'янського розселення та шляхи їх просування по території сучасної України.
3. Етнодемографічна ситуація в VI–XIII ст. Етнічні процеси в державі Київська Русь.
4. Шлях розвитку українського етносу у Литовсько-Польську добу. Міграційні та інтеграційні процеси у XIV – першій половині XVII ст.
5. Збереження української етнічності у другій половині XVII–XIX ст.
6. Еволюція етносу в націю. Історичні та етнічні основи розвитку української нації у XX – на початку XXI ст.
7. Корінні народи, національні меншини та етнічні групи сучасної України.

Тема 3. Роль природи у формуванні людини та нації (2 год.)

План

1. Осмислення проблеми стосунків людини і природного довкілля в українознавчому аспекті.
2. Природа як джерело духовного і фізичного здоров'я людини, життєдайна і енергетична сила. Українська природа і світовідчуття українців.
3. Природність та штучність. Творення людиною другої природи та особливості її світоглядного впливу.
4. Взаємозумовленість екологічної, соціальної та духовної кризи. Проблеми оптимізації та гармонізації системи «людина-природа».
5. Природоохоронне законодавство та екологічне право України.

Тема 4. Мова як духовний чинник формування українського світу. Мовний образ світу українців (2 год.)

План

1. Дослідження проблем української мови вченими-українознавцями.

2. Граматики та лексикографічні праці української книжної мови та їх значення.
3. Словесна творчість доби бароко в Україні.
4. Творці і світочі української словесної скарбниці другої половини XIX–XX ст. (Т. Шевченко, І. Франко, Леся Українка, О. Довженко, В. Симоненко, В. Стус, Л. Костенко).
5. Мова як міра духовності людини і суспільства. Естетична функція мови.
6. Доля мови – доля народу. Мова в державотворенні та національній ідентифікації. Державна мова – спосіб єднання української нації.

Тема 5 Національна культура в системі українознавства. Процес українського культуротворення (2 год.)

План

1. Поняття «культура», «національна культура», «культурогенез» в українознавстві. Загальнолюдські культурні цінності, їх співвідношення з поняттям «національна культура».
2. Українська культура: історія і сучасність.
 - 2.1. Стародавні культури на теренах України та їх роль у культурогенезі українців (Трипільська, Зарубинецька, Черняхівська культури).
 - 2.2. Язичництво. Пантеон язичницьких богів.
 - 2.3. Київська Русь: прийняття християнства; пам'ятки архітектури, живопису; розвиток науки та освіти.
 - 2.4. Етапи становлення української культури (XIII–XVII ст.). Внесок козацько-гетьманської держави в розвиток культури.
 - 2.5. Культура кінця XVII – початку XVIII ст.
 - 2.6. Особливості розвитку української культури XIX–XX ст.
3. Традиційні види господарської діяльності українців.
4. Культурна політика в умовах незалежності України. Українська культура в контексті сучасних світових культур.

Тема 6. Менталітет українського народу (2 год.)

План

1. До проблеми поняття менталітету. Межі застосування поняття ментального.
2. Дослідження української ментальності вітчизняними вченими та вченими діаспори.
3. Історичні умови формування українського менталітету. Ментальність українців як чинник націєтворення.
4. Ментальність: культурологічний аспект.
5. Національний характер українця та міжетнічні взаємини.

Кредитний модуль III

Тема 7. Державотворчі процеси на українських землях. Україна – нація і держава (2 год.)

План

1. Людина і нація як цілісна вартість національної ідеї в Україні. Національна ідея в державотворчому та націєтворчому процесах, її періодизація.
2. Поняття «держава». Процеси державотворення на українських землях.
 - 2.1. Початки формування української державності. Київська Русь.
 - 2.2. Галицько-Волинське князівство – як наступник Київської Русі.
 - 2.3. Українські землі в польсько-литовську добу.
 - 2.4. Українська козацька держава. Гетьманщина.
 - 2.3. Державне утворення на початку XX ст. (листопад 1917–1923 рр.).
 - 2.4. Діяльність уряду УНР в екзилі.
 - 2.5. Державність України в СРСР. Діяльність шістдесятників у пробудженні національної свідомості. Україна в період перебудови.
 - 2.6. Проголошення України суверенною державою.
3. Відомі творці і провідники української національно-державницької ідеї.

Тема 8. Українська перспектива (2 год.)

План

1. Природна визначеність особливих умов розвитку українського етносу: специфіка геополітичного розташування; багатства природи; корисні копалини; сприятливий клімат; безмежні можливості комунікацій з іншими народами та інше.
2. Значення вивчення досвіду та уроків життєдіяльності в процесі суспільного розвитку. Основні принципи сталого розвитку.
3. Україна в системі сучасного глобалізованого світу.
4. Національно-культурне відродження в добу незалежності. Роль філософії, науки, культури на шляху до сталого розвитку людської спільноти.
5. Досконалість суспільства як спроможність до саморозвитку. Європейський вимір українського поступу.

6. Завдання для самостійної роботи.

Студенти виконують реферативні завдання (презентації) або міні-дослідження (есе) з обраної проблематики за погодженням із викладачем.

Кредитний модуль I. Українознавство в освітньому процесі.

1. Українознавча наука в освітньому процесі.
2. Стан та напрямки розвитку сучасного українознавства.
3. Українознавство як важлива компонента ідеології сучасної освіти.
4. Від крає-, країно-, народо-, суспільствознавства до українознавства.

Кредитний модуль II. Етнонаціональний розвиток українського народу

5. Пам'ятки матеріальної та духовної культури українського народу: «Велесова книга»; Київський та Галицько-Волинський літописи; Густинський літопис; козацькі літописи: Самовидця, Величка, Грабянки; «Слово про Закон, Благодать та Істину» Іларіона, «Правда» Ярослава Мудрого, «Слово о полку Ігоревім», «Поучення дітям» Володимира Мономаха; «Літопис Руський», «Історія Русів», «Історія України-Руси» М.Грушевського, «Книга буття українського народу» М.Костомарова; публікації НТШ; Конституція Пилипа Орлика; Конституція УНР 1918р.; Акт 30 червня 1941р. IV Універсал Центральної Ради; Державність у радянському Союзі; Державотворчі акти сучасної України.

6. Центри українознавчих досліджень в Україні та діаспорі.

Кредитний модуль III. Основні напрямки українознавства

7. Довкілля, спосіб життєдіяльності як визначальні чинники етногенезу українців.
8. Первісні етнокультурні спільноти на території України.
9. Найменування України та українців.
10. Етногенез і біосфера. Концепції формування етносів на стику ландшафтів та в їх межах. Обумовленість меж розселення українського етносу межами екосистеми.
11. Роль природи у формуванні людини та нації.
12. Етнокультурна різноманітність України. Історико-етнографічні райони та роль природних чинників у їх формуванні.
13. Цілісність України як геополітичної реальності та вплив її на ментальність українського народу. Взаємопроникнення природного та національного.
14. Мова як засіб збереження інформації про природу та спілкування з нею. Українська мова як вияв творчої сили природи.
15. Розвиток екологічної культури як запобіжний чинник виникнення екологічних криз в Україні.
16. Мова й формування національної картини. Мова, культура, мистецтво, мова в державотворенні та національній ідентифікації тощо. Завдання мови в різних ділянках суспільного життя.
17. Дослідження національної свідомості та самосвідомості у вітчизняній та зарубіжній націоналістичній та історіографії.
18. Державотворчі концепції Д. Донцова, М. Грушевського, В. Винниченка, В. Липинського, С. Коновальця, С. Бандери, В. Мельника, І. Багряного, Ю. Бойка-Блохіна, Є. Маланюка, Я. Стецька.
19. Проблема формування української політичної еліти.
20. Особливості формування етнічних образів українців.

21. Українська національна свідомість. Структура та особливості функціонування національної свідомості.
22. Соціопсихічні риси українського характеру.
23. Прояви українського менталітету в національній культурі. Український менталітет і міжетнічні взаємини.
24. Українська культура як світовий феномен: тяглість, синкретизм, універсалізм.
25. Загальнолюдські культурні цінності, їх співвідношення з поняттям «національна культура».
26. Процес українського культуротворення та культурозбереження.
27. Менталітет українського народу.
28. Україна на геополітичній карті світу. Перспективи її розвитку: місце, роль, орієнтація, місія у світі.
29. Школи українознавства у зарубіжних країнах.
30. Українське суспільство: особливості формування та уроки розвитку.
31. Україна на межі ХХ – ХХІ століть як повноправний суб'єкт співпраці народів в світовому цивілізаційному розвитку.
32. Вивчення досвіду та уроків буття в основних концентрах українознавства і сферах їх прояву.

Кредитний модуль ІV. Українознавство і розвиток національної науки, освіти, виховання

33. Національна наука, освіта, виховання як об'єкт дослідження і визначальні напрямки дії.
34. Освіта, виховання як засіб боротьби проти ідеологічної експансії, захисту віри і незалежності українців.
35. Родина, школа, суспільство і українознавчі цінності.
36. Світочі українознавства.

7. Політика дисципліни та оцінювання

Критерії оцінювання навчальних досягнень студентів:

Рівень теоретичної підготовки студента визначається під час його усної відповіді на теоретичні питання на практичних заняттях, під час складання заліку (V семестр) та оцінюється за такими критеріями:

- Відповідність змісту;
- повнота та ґрунтовність викладу;
- доказовість викладу;
- термінологічна коректність.

Студент може отримати **5 балів** (“відмінно”), якщо його відповідь повністю відповідає змісту питання, усі основні проблеми визначені чітко, розкриті повністю та ґрунтовно; студент демонструє високий рівень доказовості викладу матеріалу з питання та може викласти свою точку зору з проблеми, що обговорюється; студент досить вільно й коректно користується юридичною термінологією.

Студент може отримати **4 бали** (“добре”), якщо його відповідь в основному відповідає змісту питання, не всі основні проблеми визначені чітко, не розкриті досить повно та ґрунтовно; студент викладає матеріал, в основному аргументуючи методичні положення, та відчуває труднощі у викладенні своєї точки зору щодо низки проблем; студент в основному правильно користується юридичною термінологією, невелика кількість помилок не перешкоджає розумінню змісту викладеного.

Студент може отримати **3 бали** (“задовільно”), якщо його відповідь лише частково відповідає змісту питання, основні проблеми визначені нечітко, розкриті лише частково і без належної глибини; студент викладає матеріал, майже не аргументуючи методичні положення, та не має своєї точки зору щодо більшості проблем; студент допускає значну кількість термінологічних помилок, що ускладнює розуміння змісту викладеного.

Студент може отримати **2 бали** (“незадовільно”), якщо його відповідь не відповідає змісту питання, основні проблеми не визначені і не розкриті; доказовість викладу матеріалу і самостійні міркування відсутні; студент майже не користується юридичною термінологією.

Рівень володіння професійно-методичними вміннями визначається під час виконання студентом практичного завдання (аналіз запропонованої практичної ситуації з точки зору застосування норм права, складання власного варіанту її вирішення) на практичних заняттях, при виконанні завдань самостійної роботи, під час складання заліку (Vсеместр) та оцінюється за такими критеріями:

- точність та повнота виконання практичного завдання;
- обґрунтованість правового аналізу конкретної теми з точки зору їх відповідності принципам навчання, вимогам поетапного формування навичок і вмінь.

Студент може отримати **5 балів** (“відмінно”) або «зараховано», якщо завдання виконане ним повністю, є комунікативно орієнтованим, відповідає вимогам поетапного формування навичок і вмінь та принципам навчання ІМ, відбиває специфіку навчання правового матеріалу, демонструє володіння студентом юридичною термінологією. За розробку, що в основному відповідає вимогам, виконане повністю, проте має незначні порушення логіки поетапного формування навичок і вмінь, невелику кількість термінологічних помилок, що не перешкоджають розумінню змісту, він може отримати **4 бали** (“добре”) або «зараховано». Практичне завдання, яке виконане частково, має серйозні порушення логіки поетапного формування навичок і вмінь, містить значну кількість помилок, оцінюється **3 балами** (“задовільно”) або «зараховано». Завдання, яке майже чи повністю не відповідає встановленим викладачем вимогам, демонструє недоречне вживання методичних термінів, оцінюється **0-2 балами** (“незадовільно”) або «незараховано».

Студент має право:

- вільно висловлювати свої думки усно або письмово, аргументуючи їх знаннями провідних засад конституції, трудового права, освітнього менеджменту, економіки, права тощо;
- вносити пропозиції щодо формування та реалізації власної освітньої траєкторії; активізації власної самостійної пізнавальної діяльності, форм і методів проведення аудиторних занять;
- відпрацьовувати пропущені заняття в установленому порядку;
- отримати індивідуальні консультації у викладача.

Студент зобов'язаний:

- відвідувати заняття всіх видів відповідно до встановленого дирекцією розкладу, запізнення на заняття допускається тільки з поважних причин;
- брати активну участь у роботі під час аудиторних занять, дотримуватися правил етичної поведінки, поважати думки та права інших студентів і викладача;
- виконати індивідуальне завдання
- самостійну роботу, підготовка якої є обов'язковою умовою допуску до заліку. Студент, який не підготував самостійну роботу, до заліку не допускається.
- Набрати під час вивчення навчальної дисципліни мінімум 35 балів.

Політика щодо деделайнів та перескладання. Пропущені з поважної причини заняття дозволяється відпрацьовувати впродовж **двох тижнів** після завершення дії поважної причини і при наявності документа-підстави (довідки, розпорядження про індивідуальний графік відвідування тощо).

Політика щодо академічної доброчесності. Студенти керуються нормами «Положення про академічну доброчесність здобувачів освіти в національному університеті «Чернігівський колегіум» імені Т.Г.Шевченка» (Наказ Ректора № 383 від 27.12.2019 р. з змінами і доповненнями від 23.12.2020 (<https://drive.google.com/file/d/1YOj2QK3xW-03evO8Tkg1o3ZKUAbL-VH/view>)). У процесі навчання та при підготовці самостійної роботи, виконанні індивідуальних завдань, забороняються плагіат, фабрикація та фальсифікація результатів, списування, хабарництво.

Політикащодо викладання. Викладання навчальної дисципліни відбувається на засадах студентоцентризму, антропоцентризму, гуманізму, поваги до соціокультурного плюралізму.

8. Розподіл балів за рейтинговою системою

№	Назва теми	Всього балів	Лекції	Практичні заняття	Самостійна робота	МКР
Кредитний модуль 1. Українознавство в освітньому процесі						
1	Тема 1. Концепція, структура і завдання навчального курсу «українознавство»	13	1	10	1	1
2	Тема 2. Історія, етапи розвитку, історіографія і джерела українознавства	3	1	—	1	1
	Всього за кредитний модуль 1.	16	2	10	2	2
Кредитний модуль 2. Етнокультурний вимір українознавства						
3	Тема 3. Концентр «Україна – етнос». Етнонаціональний розвиток Українського народу. Сучасні етнічні процеси в Україні	8	1	5	1	1
4	Тема 4. Концентр «Україна – природа, екологія»	8	1	5	1	1
5	Тема 5. Концентр «Україна – мова». Роль мови в пізнанні і творенні України та українства	8	1	5	1	1
6	Тема 6. Концентр «Україна – культура» в системі українознавства.	8	1	5	1	1
7	Тема 7. Концентр «Україна – ментальність, доля». Проблема становлення національного характеру.	8	1	5	1	1
	Всього за кредитний модуль 2	40	5	25	5	5
Кредитний модуль 3. Державотворчий вимір українознавства						
8	Тема 8. Державотворчий та націєтворчий процеси в Україні	8	1	5	1	1
9	Тема 9. Україна у міжнародних відносинах. Українство у світі	1	1	—	—	—
10	Тема 10. Досвід та уроки буття українського народу. Історична місія	8	1	5	1	1

	Всього за кредитний модуль 3	17	3	10	2	2
	Кредитний модуль 4. Українознавство і розвиток національної науки, освіти, виховання					
11	Тема 11. Українознавство в навчально-виховному процесі.	—	—	—	1	—
12	Тема 12. Роль та значення українознавства у розвитку духовності й захисті моралі.	—	—	—	1	—
	Всього за кредитний модуль 4	2	—	—	2	—
	Разом за курс	75	11	45	10	9

9. Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену	для заліку
90-100	A	відмінно	зараховано
83-89	B	добре	
75-82	C		
68-74	D	задовільно	
60-67	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

10. Перелік питань до заліку.

1. Концепція українознавства: історична ретроспекція та сучасний стан розробки.
2. Становлення українознавства як наукової системи знань: історичний досвід та проблеми сучасного розвитку.
3. Українознавство як методологія розвитку науки, освіти, виховання, державотворення в Україні.
4. Етнонаціональний розвиток українців і українознавства.
5. Історіографія українознавства як засіб систематизації і вивчення досвіду та уроків буття українського народу.
6. Українознавство як наукова система знань: взаємодія з іншими науками.
7. Українознавство як навчальна дисципліна: наукові засади та досвід впровадження в систему освіти.
8. Історичні уроки Трипільської цивілізації.

9. Історичний досвід кіммерійців, скіфів, сарматів, антів (духовні, матеріальні та військові традиції).
10. Історичний досвід слов'янських племен.
11. Українське військове мистецтво в покняжу добу.
12. Роль літописів у розвитку українознавства.
13. Центри українознавчих досліджень в Україні та діаспорі.
14. Пам'ятки матеріальної та духовної культури княжої доби як українознавче джерело.
15. Взаємозалежність і взаємовплив державотворчих процесів в Україні і розвитку українознавства.
16. Етнічні процеси в Київській Русі та Галицько-Волинському князівстві.
17. Етнічні процеси в Київській Русі: гіпотези, теорії, реальність.
18. Галицько-Волинське королівство – етнічна держава Українців.
19. Етнонаціональна консолідація українців у процесі боротьби за свою соціально-політичну та національну незалежність (друга половина XVI – перша половина XVIII ст.)
20. Етнонаціональні процеси в Україні за умов бездержавності (кінець XVIII-XIX ст.).
21. Зміцнення української політичної нації у процесі національно-демократичної революції 1917-1920 рр.
22. Національна демократія, націоналізм і націонал-комунізм у націогенезі українців.
23. Процеси денационалізації в Україні за умов тоталітаризму.
24. Національно-визвольний рух в умовах спроби лібералізації політичного режиму (друга половина 50-х – перша половина 80-х рр. XX ст.)
25. Етнонаціональні процеси в Україні на зламі 80-90-х років XX ст.
26. Українська природа, людність, екологія: взаємовпливи і взаємодія у процесі розвитку.
27. Поетичне, образно-символічне осягнення природи українською людиною.
28. Унікальність української природи.
29. Природа України як визначальний чинник формування та розвитку українського етносу.
30. Проблеми відновлення та гармонізації етнекологічної цілісності України.
31. Українська мова як засіб України і українства.
32. Походження та давність української мови.
33. Мовний образ світу українців. Мова як відображення долі України.
34. Державний статус української мови.
35. Походження козацтва.
36. Українська козацька держава.
37. Радянська державність України: міфи і реальність.
38. Національна культура: проблеми теорії і методології, їх значення в системі українознавства.
39. Витоки української культури і проблема тяглості культурної традиції.
40. Національна культура в процесах етно-, націо-, державотворення.
41. Українська барокова культура у світовому контексті.
42. Українське просвітництво в контексті націокультурного відродження XIX-XX ст.
43. Національна еліта як культурний феномен: специфіка українських реалій.
44. Українська культура в умовах нової соціальної реальності (кінець XX – поч. XXI ст.).
45. Значення творчості Г. Сковороди, І. Котляревського для відродження національної свідомості українців.
46. Україна і українці в поетичній творчості Т. Шевченка.
47. Ідея національного відродження в літературі 20-30-х рр. XX ст.
48. Фольклор у системі українознавства.
49. Українська словесність як синтез фольклору і писемності літератури.
50. Правова культура українців: історичні традиції та сучасні виміри.
51. Українська національна культура як світовий феномен.
52. Універсалістська місія української художньої словесності. Українська художня словесність як джерело знань про Україну і українство.
53. Українська національна свідомість.

54. Структура національної свідомості. Шляхи розв'язання суперечностей між елітарною та масовою національною свідомістю.

55. Роль і значення князів Святослава, Володимира, Ярослава Мудрого, Володимира Мономаха, Данила Галицького для державності України.

56. Видатні постаті України: Петро Сагайдачний, Петро Дорошенко, Іван Богун, Богдан Хмельницький, Іван Мазепа, Пилип Орлик та інші.

57. Україна у складі Московського царства та Російської імперії (1654-1917 рр.): основні проблеми та історичні уроки.

58. Становлення української державності (ЗУНР, УНР 1917-1921 рр.) та сприйняття світом державотворчих процесів в Україні.

59. Роль М. Грушевського, П. Скоропадського, В. Винниченка, С. Петлюри в творенні держави Україна.

60. Україна та світове українство.

61. Релігія і розвиток української самосвідомості, етики, культури.

62. Роль Науково-дослідного інституту українознавства МОН України в розвитку українознавчої теорії та практики.

63. Провідні зарубіжні центри українознавства.

11. Методичне забезпечення:

Конспекти лекцій з дисципліни, мультимедійні презентації, тестові завдання, підсумкова контрольна робота, методичні рекомендації:

12. Рекомендовані джерела та література

Основна література:

1. Енциклопедія етнокультурознавства. Понятійно-термінологічний інструментарій, концептуальні підходи / Ю.І. Римаренко, В.Г. Чернець та ін. Інститут держави і права ім. В.М. Корецького НАН України. Державна академія керівних кадрів культури і мистецтва. К., 2001.

2. Енциклопедія українознавства: Заг. част. В 3-х т. Словникова част. В 11-ти т. / гол. ред. В. Кубійович. Репринтне вид. слов. частини. Львів, 1993; заг. част. К., 1995.

3. Єфремов С. Українознавство: покажчик потрібнішої для самоосвіти літератури. К.: Друкарня Всеукраїнського кооперативного видавництва, 1920. 64 с.

4. Історія українознавства: Навчальний посібник. / За гол. ред. П.П. Кононенка. К.: «Академвидав», 2011. 512 с.

5. Калакура Я.С. Історичні засади українознавства. К.: НДІУ, 2007. 381 с.

6. Кононенко П.П. Українознавство: Підручник для ВНЗ. К.: Міленіум, 2006.

7. Кононенко П.П., Токар Л.П., Маляренко Л.П. Українознавство в системі освіти: Довідник джерел з питань змісту, методології та методики викладання. К., 1996.

8. Навчально-виховні програми з українознавства / НДІ інститут [та ін.] українознавства. К.: Знання України, 2001. 330 с.

9. Українознавство: Навчальний посібник для студентів ВНЗ / За ред. М.І. Обушного. К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2008. 627 с.

Допоміжна література:

1. Антонович Д. Українська культура. Мюнхен: Український технічно-господарський інститут, 1983. 517 с.

2. Баран В.Д., Баран Я.В. Історичні витоки українського народу. К.: Генеза, 2005. 208 с.

3. Горенко-Баранівська Л.І. Культура як українознавство. К.: МЕФ, 2003. 156 с.

4. Горський В. Історія української філософії: Курс лекцій: навч. посіб. для студ. вузів. К.: Наук. думка. 1997. 286 с.

5. Єфремов С. Історія українського письменства. К.: «Femina», 1995. 688 с.

6. Залізняк Л. Походження українського народу. К.: Бібл. українця, 1996. 80 с.

7. Історія української культури / За заг. ред. І. Крип'якевича. К.: Либідь, 1994. 656 с.

8. Кононенко П.П. Український етнос: генеза і перспективи: історичний нарис. Обухів: Гнип, 2003. 519 с.

9. Макарчук С.А. Український етнос. Виникнення та історичний розвиток: Навч. посібник. К.: НМК ВО, 1992. 146 с.

10. Огієнко І. (Митрополит Іларіон). Історія української літературної мови [Упоряд., авт. іст.-біогр. нариса та приміт. М.С. Тимошенко]. К.: Наша культура і наука, 2001. 440 с.

11. Українська етнологія: Навчальний посібник / За ред. В.К. Борисенко. К.: Либідь, 2007. 400 с.

12. Українська культура: Лекції за редакцією Дмитра Антоновича / Упор. С.В. Ульяновська. К.: Либідь, 1993. 592 с.

13. Українська художня культура: Навчальний посібник / За ред. І.Ф. Ляшенка. К.: Либідь, 1996. 416 с.

Інформаційні ресурси

Українознавство: Електронне наукове фахове видання. Режим доступу: <http://resource.history.org.ua/cgi-bin/eiu/history.exe>.

Українознавство: Науковий часопис. Режим доступу : http://journal.ndiuviv.org.ua/?page_id=2&lang=uk або ukrajinoznastvo.org.ua

Половець В. М. Українознавство. Курс лекцій: навчальний посібник для студентів ВЗО. Режим доступу : [siver-litopis.cn.ua>rab/polovec/ukrainozn.pdf](http://siver-litopis.cn.ua/rab/polovec/ukrainozn.pdf)

Українознавство в системі національного виховання. Режим доступу: [osvita.ua>school/method/upbring/363/](http://osvita.ua/school/method/upbring/363/)

Методичний портал. Режим доступу : metodportal.net>[Українознавство](http://ukrajinoznastvo.org.ua)

Українознавство у структурі наук в Україні. Режим доступу: [refsua.com>referat-6614-1.html](http://refsua.com/referat-6614-1.html)

Українознавство – основа формування світогляду української молоді. Режим доступу: <http://oblosvita.com/navigaciya/21079-ukrajinoznastvo-osnova-formuvannya-svtoglyadu-ukrayinskoyi-molod.html>